

גמ' חולין (יא:) - טריפה באדם ובבהמה - וניתוחי מתים

רב דניאל שטיין

א. גמ' סנהדרין (עח.) - אמר רבא הכל מודים בהורג את הטרפה שהוא פטור.

ב. רמב"ם (פ"ט גניבה ה"ז) - הבא במחותרת בין ביום בין בלילה אין לו דמים אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם פטורין, ורשות יש לכל להרגו בין בחול בין בשבת בכל מיתה שיכולין להמיתו, שנ' אין לו דמים.

ג. תשו' אג"מ (ח"א חו"מ סי' ס"א) - וכן ברור שלכל איסורי וחיובי התורה הוי טרפה ככל איש שלם ואשתו היא אשת איש גמורה וחייבין עליה חנק ואין שייך להסתפק ולהקשות בזה.

ד. רמב"ם (פ"ב רוצח) - כל ההורג חבירו בידו כגון שהכהו בסייף או באבן הממיתה, או שחנקו עד שמת, או שרפו באש, הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו הרי זה נהרג בבית דין. אבל השוכר הורג להרוג את חבירו, או ששלח עבדיו והרגוהו, או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה, וכן ההורג את עצמו, כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין. ומנין שכן הוא הדין, שהרי הוא אומר שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח, את דמכם לנפשותיכם אדרוש זה ההורג עצמו, מיד כל חיה אדרשנו זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו, מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרים להרוג את חבירו, ובפירושו נאמר בשלשתן לשון דרישה, הרי דינם מסור לשמים. וכל אלו הרצחנים וכיוצא בהן שאינן מחוייבים מיתת בית דין אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו, וכן אם ראו בית דין להרוג אותן בהוראת שעה אם היתה השעה צריכה לכך הרי יש להם רשות כפי מה שיראו וכו'. ההורג את הטרפה אע"פ שאוכל ושותה ומהלך בשוק הרי זה פטור מדיני אדם, וכל אדם בחזקת שלם הוא וההורגו נהרג עד שיודע בודאי שזה טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר וכו'. ישראל שהרג גר תושב אינו נהרג עליו בבית דין שנ' וכי יזיד איש על רעהו.

ה. רמב"ם (פ"א רוצח ה"ג) - כל היכול להציל באבר מאיבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו של רודף והרגו הרי זה שופך דמים וחייב מיתה אבל אין בית דין ממיתין אותו. [הגה"מ (שם) - טור ח"מ סימן תכ"ה וכתב בלשון רבינו ומסיים ואיני יודע כיון שחייב מיתה למה אין ב"ד ממיתין אותו עכ"ל].

ו. רמב"ם (פ"י שחיטה ה"ג) - וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים שנאמר על פי התורה אשר ירוך.

ז. רמב"ם (פ"ב רוצח ה"ח) - ההורג את הטרפה אף על פי שאוכל ושותה ומהלך בשוק הרי זה פטור מדיני אדם, וכל אדם בחזקת שלם הוא וההורגו נהרג עד שיודע בודאי שזה טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר.

ח. תשו' אחיעזר (ח"א סי' י"ב אות ה') - ודבר גדול השמיענו רבינו בזה ובודאי בחולה סתם שהרופאים אומרים שאין רפואה למחלתו דאין לזה דין טריפה כגוסס בידי שמים דההורגו חייב עליו ובודאי מיירי שנמצא בו טרפות ואפ"ה בעינן דוקא שיאמרו הרופאים שאין לו תעלה אבל כל שיש לדברי הרופאים רפואה אין לו דין טריפה, ובודאי דברטפות דבהמה מע' טריפות דהלמ"מ = דהלכה למשה מסיני = שהיא טריפה אע"פ שהרופאים יאמרו שיש לה רפואה הוי טריפה מהלמ"מ ומה שאמרו בחולין נ"ד וכי באנו להוסיף על הטריות דאי בדרי לה סמא וחיי היינו דלהכי אי אפשר להוסיף על הטריות אבל הטריות שהן מהלמ"מ לא מהני מה שיאמרו הרופאים אבל באדם דאין על זה הלמ"מ דוקא טריפה שלדברי הרופאים אין לו רפואה ההורגו פטור, א"כ ה"ה אם יש לו רפואה על ידי נתוח לא הוי טריפה,

ט. גמ' סנהדרין (מו.-מז.) - לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי וגו' וכו', כל המלין את מתו עובר בלא תעשה. הלינהו לכבודו, להביא לו ארון ותכריכים אינו עובר עליו וכו'. כי אמר רחמנא לא תלין נבלתו על העץ דומיא דתלוי, דאית ביה בזיון.

י. תשו' חת"ס (יו"ד סי' של"ו) - נתעורר מעלתו עמ"ש בנב"י תנינא חי"ד סי' ר"י עיינתי שם הנה לכאורה הו"מ לאסור בפשיטות מטעם מת ישראל אסור בהנאה מן התורה והוא איסור דאורייתא ממש.

יא. גמ' ע"ז (כט:.) - ומת גופיה מנלן, אתיא שם שם מעגלה ערופה, כתיב הכא ותמת שם מרים, וכתיב התם וערפו שם את העגלה בנחל, מה להלן אסור בהנאה, אף כאן נמי אסור בהנאה.

יב. שו"ע (יו"ד סי' שמ"ט טע' א') - מת בין עובד כוכבים בין ישראל וכו' אסורים בהנאה. [ביאור הגר"א (שם) - אבל הרשב"א בב"ק כתב בפשיטות דמת עובד כוכבים מותר בהנאה וכ"כ תוס' שם י' א' סד"ה שהשור וכו']. [פ"ת (ס"ק א') - עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל ועי' בתשו' אבן שהם סי' ל' שהעלה דמת ישראל אסור בהנאה מה"ת אבל מת עובד כוכבים אסור מדרבנן ומה"ט כתב שם באחד שחלה חולי שאב"ס ואמרו הרופאים שיקח עצם ממת לצורך איזה רפואה או מתכריכי המת דמותר ליקח עצם עובד כוכבים לזה כיון שאינו אלא מדרבנן ע"ש].

יג. גמ' בכורות (מה.) - א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך ומצאו בה מאתים וחמישים ושנים עצמות.

יד. חזון איש (סי' ר"ח אות ז') - איברא מש"כ החת"ס דיש בזה משום איסור הנאה וכו' צ"ע, דאפשר דכיון דאין כאן רק ראייה בעלמא ואין ראייה זו נמכרת בשכר לא מקרי הנאה, ולמש"כ בשו"ע דמת עכו"ם אסור בהנאה מוכח כן בכורות (מה.) דשלקו זונה ללמוד.

טו. גמ' סוכה (לא:) - והאמר רבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל כשר. [תני הריטב"א (שם) - ואף על גב דמתהני בעשיית מצות שמקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא, לא חשיב איסור באיסורי הנאה אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאין ההנאה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריות ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור, וכדרך שאמרו (ר"ה כ"ח א') בנודר הנאה ממעין שטובל בו בימות הגשמים שאינו נהנה בגוף המים ואף על פי שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומאה לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה].

טז. ס' שיטה לא נודע למי (קידושין נו:) - ואע"ג דאיסורי בהנאה ואסור למוכרן, היכא דזבנינהו יכול לקדש בדמיהן, דאין תופסין את דמיהם, ולא דוקא קדש בדמיהן אלא לכתחיל נמי מקדש בדמיהן כיון שמכרן, והר"מ כתב דכל איסורי הנאה מותר למכרן לכתחילה שאין הנאה אלא דבר הנהנה מגופו כגון צביעה והדלקה וסיכה וכיוצא בזה.

יז. תשו' נודבי"ת (יו"ד סי' ר"י) - ואמנם כ"ז ביש ספק סכנת נפשות לפנינו כגון חולה או נפילת גל, וכן במס' חולין שם גבי רוצח הפיקוח נפש לפנינו וכן אפילו לענין ממון שם במס' ב"ב ההיזק לפנינו אבל בנדון דידן אין כאן שום חולה הצריך לזה רק שרוצים ללמוד חכמה זו אולי יזדמן חולה שיהיה צריך לזה ודאי דלא דחינן משום חששא קלה זו שום איסור תורה או אפילו איסור דרבנן שאם אתה קורא לחששא זו ספק נפשות א"כ יהיה כל מלאכת הרפואות שחיקת ובישול סמנים והכנת כלי איזמל להקזה מותר בשבת שמא יזדמן היום או בלילה חולה שיהיה צורך לזה ולחלק בין חששא לזמן קרוב לחששא לזמן רחוק קשה לחלק. וחלילה להתיר דבר זה ואפילו רופאי האומות אינן עושים נסיון בחכמת הניתוח ע"י שום מת כי אם בהרוגים ע"פ משפט או במי שהסכים בעצמו בחייו לכך ואם אנו ח"ו מקילים בדבר זה א"כ ינתחו כל המתים כדי ללמוד סידור אברים הפנימים ומהותן כדי שידעו לעשות רפואות להחיים.

יח. ס' נשמת אברהם (ח"ב יו"ד עמ' רנ"ז) - ואין לומר שהיום שקיימת אפשרות להתקשר בכל קצווי עולם במהירות מירבית באמצעות הטלפון וכדומה כל העולם נקרא "לפנינו" כי המצאיות מכחישה את זאת ולא שמענו על אף מקרה שמיד אחרי הניתוח המת התקשרו לכל בתי חולים בעולם להודיע על התוצאות אלא אפילו במקרים שהתוצאות היו חדישות וחשובות ביותר פרסמו אותם בעיתונים הרפואית רק כעבור שנה או יותר וכו'. וא"ל הגרשז"א ז"ל דכונת החזו"א הוא שאפילו אין החולה לפניך ממש אך אם המחלה נפוצה כל שהחולה ודאי נמצא במקום אחר ואפשר לעזור לו מיד ע"י הניתוח של המת מותר.

יט. תשו' אגרי"מ (ח"ב יו"ד סי' קנ"א) - ולכן אף שטעם הנו"ב דלא דחינן איסורים משום חששא קלה זו שמא יזדמן חולה הוא טעם דחוק דהא מצוי חולים בעלמא ובפרט בזה"ז שאפשר לידע מכל בתי החולים שבעולם שיש שם חולים כאלו וגם אשר נקל במהירות לשלח לשם את הרפואה שימצאו ע"י זה, הוא אסור משום דלהתלמד לרפאות ליכא חיוב על האדם וממילא אסור משום ניוול המת.